

ԱՐՄԵՆ ՎԱՐԴԱՆՅԱՆ

ՀՊՏՀ բանկային և ապահովագրական գործի
ամբիոնի ասպիրանտ

ՀՀ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ՇՈՒԿԱՅՈՒՄ ԶԱՎԱՐՏՎԱԾ ՌԻՍԿԻ ՏԵԽՆԻԿԱԿԱՆ ՊԱՀՈՒՄՏԻ ՀԱՇՎԱՐԿՄԱՆ ՄԵԹՈԴԱԲԱՆԱԿԱՆ ՄՈՏԵՑՈՒՄՆԵՐԸ

Տեխնիկական պահուստները կարևոր դեր են խաղում ապահովագրական ընկերությունների ֆինանսական վճարունակությունն ապահովելիս: Ըստ էության, դրանք կարելի է տարանջատել երկու մասի՝ պայմանագրից բխող պարտավորությունների պահուստ և չկատարված հատուցումների գծով պահուստ: Պայմանագրերից բխող պարտավորությունների պահուստները ևս կարելի է բաժանել երկու մասի՝ չվաստակած ապահովագրավճարների պահուստ (ԶԱՊ) և չավարտված ռիսկերի գծով պահուստ: ՀՀ ապահովագրական ընկերությունները ձևավորում են միայն ԶԱՊ, որի հաշվարկման մեթոդաբանությունը սահմանված է ՀՀ ԿԲ խորհրդի 31.08.2010 թ. թիվ 219 Ն որոշմամբ հաստատված «Տեխնիկական պահուստների տեսակները, դրանց ձևավորման կարգը» կանոնակարգ 3/03-ով (այսուհետ՝ Կանոնակարգ 3/03):

ՀՀ ապահովագրական շուկայի արագընթաց զարգացումը՝ պայմանավորված որոշակի պարտադիր ապահովագրությունների¹ ներդրմամբ (ցամաքային ավտոտրանսպորտային միջոցների օգտագործումից բխող պատասխանատվության պարտադիր ապահովագրություն (ԱՊՊԱ) և բյուջետային աշխատողների առողջության ապահովագրություն (ԱՌՊԱ)), կարող է ռիսկային լինել ապահովագրական շուկայի համար և առաջացնել հավելյալ պահուստների անհրաժեշտություն:

Այս առումով, տեղական ընկերությունների կողմից ձևավորվող համընդհանուր բնույթի պահուստները չեն արտացոլում իրենց առանձնահատ-

¹ Այս հոդվածի շրջանակներում ապահովագրություն ասելով պետք է հասկանալ ոչ կյանքի ապահովագրությունը:

կությունները, ինչը երբեմն հանգեցնում է գործունեությանը բնորոշ ռիսկերի գերազնահատմանը կամ թերագնահատմանը: Խնդիրը լուծելու համար ապահովագրական ընկերությունները սովորաբար կազմավորում են հավելյալ՝ այլ պահուստներ: Դրանցից մեկը չավարտված ռիսկերի պահուստն է, որը մի շարք երկրների ապահովագրական ընկերությունների կողմից ձևավորվում և հաշվարկվում է ստոխաստիկ մոդելավորման սկզբունքով՝ հաշվարկման տարբեր մոտեցումներով:

Մենք առաջարկում ենք որպես հիմք ընդունել դետերմինացված մոդելը, ինչով յուրաքանչյուր ապահովագրական ընկերություն կարող է մշակել իր առանձնահատկություններին բնորոշ չավարտված ռիսկերի պահուստի (ՉՌ) հաշվարկման ավելի համապարփակ մոդել:

Չավարտված ռիսկերի պահուստը (Unexpired Risk Reserve) հաշվարկվում է՝ հիմք ընդունելով ապագա հայցերը և ծախսերը (բացառությամբ ներդրումային ծախսերի), որոնք կարող են առաջանալ պահուստը հաշվարկելու օրվանից հետո և կապված են տվյալ օրվա դրությամբ գործող պայմանագրերի հետ: Վերոնշյալ գումարը համեմատվում է չվաստակած ապահովագրավճարների պահուստների (և պարգևավճարներին առնչվող կամայական այլ վճարի) հետ՝ բոլոր հետաձգված վճարներից հետո (Deferred Acquisition Costs): Այս գումարը գերազանցող ցանկացած գումար ճանաչվում է որպես չավարտված ռիսկերի պահուստ: Ճշգրիտ մեծություն ստանալու նպատակով պետք է վերցնել հաշվարկում ընդգրկված մեծությունների գուտ արժեքները (նվազեցված վերաապահովագրողի մասնաբաժինը այդ մեծություններում)²:

ՀՀ-ում տեխնիկական պահուստների վերաբերյալ մինչ օրս կատարված վերլուծությունների մեջ հայտնի չէ որևէ հետազոտություն, որն անդրադարձած լինի ՀՀ-ում չավարտված ռիսկի պահուստի ձևավորման և հաշվարկման առանձնահատկություններին:

Գրեթե նույնը կարելի է ասել նաև Ռուսաստանի ապահովագրական շուկայի մասին: Պարտադիր ապահովագրության ներդրմամբ ապահովագրական շուկայի արագ ընդլայնումն առաջացնում է պահուստավորման հարցի վերանայման անհրաժեշտություն: Այդ իսկ պատճառով ՌԴ ֆինանսների նախարարությունը վերջերս կատարած հետազոտությամբ առաջարկում է հավասարակշռման պահուստի փոխարեն (սակագների նվազեցման դեպքում) որպես փոխհատուցման գործիք ձևավորել չավարտված ռիսկերի պահուստ: Այս հավելյալ պահուստի ձևավորումը համահունչ է նաև նոր սակագնային բարեփոխումներին, ըստ որի պետք է սահմանել սակագների նվազագույն և առավելագույն չափեր: Հաշվապահական հաշվառման ռուսական ստանդարտներից անցումը միջազգային ստանդարտներին նախատեսում է նաև պարտադիր պահուստների շարքում չավարտված ռիսկի պահուստ: Ստորև կքննարկվի նաև ՌԴ-ում ապահովագրական ընկերությունների կողմից օգտագործվող չավարտված ռիսկերի հաշվարկման մեթոդաբանությունը:

ՀՀ ապահովագրական շուկայի համար ՉՌ-ն հաշվարկելիս կիրառվել է երկու մոտեցում՝ հաշվապահական նոր ստանդարտներին անցման հետ կապված ՌԴ ակտուարների և Կիպրոսի ակտուարների ասոցիացիայի առաջարկած մեթոդները:

Հետփորձական (էմպիրիկ) վերլուծություն կատարելու նպատակով օգտագործվել են ՀՀ ապահովագրական ընկերությունների, ՀՀ կենտրոնական

² Այս հոդվածի շրջանակներում մենք կօգտագործենք այդ մեծությունների համախառն արժեքները:

բանկի կայքէջից³ հասանելի՝ 2009, 2010 և 2011 թվականների տարեկան հրապարակվող տվյալները:

Պետք է նկատել, որ, սովորաբար, ՉՌՊ հաշվարկի դեպքում կիրառվող մեթոդաբանություններն այս պահուստը հաշվարկում են ըստ առանձին ապահովագրական դասերի: Այդ տվյալների՝ հրապարակման ենթակա չլինելու պատճառով հաշվարկները կատարվել են ընդհանուր պահուստներին առնչվող ցուցանիշների հիման վրա: Ընդ որում, ապահովագրական ընկերություններին առաջարկվում է նշված մեթոդի պարագայում ՉՌՊ-ն հաշվարկել ըստ առանձին ապահովագրական դասերի:

ՌԴ ակտուարների մեթոդաբանությամբ՝ ՉՌՊ հաշվարկը կատարվում է հետևյալ բանաձևով.

$$\text{ՉՌՊ} = \max(\text{ՉԱՊ} \times \text{վնասաբերություն} \times (1 + \text{կարգավորման ծախսերի մասնաբաժինը հատուցումներում}) + \text{ՄՕԾ} - \text{ՉԱՊ}; 0),$$

որտեղ՝

ՉՌՊ - չվարտված ռիսկի պահուստի չափը՝ գնահատման օրվա դրությամբ,

ՉԱՊ - չվաստակած ապահովագրավճարների պահուստի չափը՝ գնահատման օրվա դրությամբ,

վնասաբերություն - հաշվարկվել է ըստ ՀՀ ԿԲ 3/03 կանոնակարգի սահմանված հետևյալ բանաձևով (առանց ներառելու կարգավորման ծախսերը)՝

$$\text{Վ}_{\text{վ}} = (\text{Հատուցում} + \text{ԽՉՊ}_{\text{փոփ}} + \text{ՏՉՊ}_{\text{փոփ}}) / \text{Հաշվեգրված ապ. վճար} - \text{ՉԱՊ}_{\text{փոփ}} - \text{դադարեցված պայմանագրերի քանակ} \times \text{վճար}$$

ՄՕԾ - միջնորդավճարի օրական ծախսագրումն է (deferred acquisition cost), հաշվարկվել է հետևյալ բանաձևով՝

$\text{ՄՕԾ} = \text{միջնորդավճար} \times \text{պայմանագրային գործողության օրերի քանակ} / \text{պայմանագրի չլրացած օրերի քանակ}$

Կատարված հաշվարկի արդյունքները բերված են աղյուսակ 1-ում:

Աղյուսակ 1

ՀՀ ապահովագրական ընկերությունների չվարտված ռիսկերի պահուստի հաշվարկն ըստ Ռուսաստանի ակտուարների առաջարկած մեթոդաբանության

հազար դրամ

	2011	2010	2009
ՉԱՊ	5.004.574	1.997.212	2.050.887
Վնասաբերություն	50.08%	22.9%	31%
Կարգավորման ծախսերի մասնաբաժին հատուցումներում	1.66%	5.27%	2.81%
Միջնորդավճար	2.127.123	444.876	476.594
ՄՕԾ	1.313.373	107.654	43.690
ՉՌՊ	0	0	0

Հաշվարկից երևում է, որ այս դեպքում ՉՌՊ մեծությունը հավասար է զրոյի. հիմնականում պայմանավորված է վնասաբերության ցածր ցուցանիշով: Մինչդեռ, վնասաբերությունը կարող է զգալիորեն ավելի մեծ լինել, քան

³ Տե՛ս <https://www.cba.am/AM/ppperiodicals/fin-ham-12.pdf>

վերը բերված ցուցանիշն է (օրինակ՝ ԱՊՊԱ պարագայում): Եթե վերցնենք 74% վնասաբերության ցուցանիշ⁴, ապա ՉՌՊ մեծությունը կլինի մոտ 73.710.000 ՀՀ դրամ:

Կիպրոսի ակտուարների առաջարկած մեթոդաբանությամբ ՉՌՊ հաշվարկը կատարվում է հետևյալ բանաձևով.

$$\text{ՉՌՊ} = \max\{E[\text{հայցեր}] + E[\text{ծախսեր}] - (\text{ՉԱՊ} + \text{ՉԱՎ} - \text{ՍՕԾ}_{\text{ՉԱՊ}} - \text{ՍՕԾ}_{\text{ՉԱՎ}}); 0\} ,$$

որտեղ՝

ՉՌՊ - չավարտված ռիսկի պահուստի չափը՝ գնահատման օրվա դրությամբ,

$E[\text{հայցեր}]$ - գնահատման օրվանից հետո ի հայտ եկող հնարավոր հայցերն են այն պայմանագրերի գծով, որոնց չավարտված ռիսկն ընկնում է գնահատման ժամանակահատվածի մեջ՝ ներառյալ այս հայցերի կառավարման հետ կապված ծախսերը,

$E[\text{ծախսեր}]$ - գնահատման օրվանից հետո ի հայտ եկող հնարավոր ծախսերն են այն պայմանագրերի գծով, որոնց չավարտված ռիսկն ընկնում է գնահատման ժամանակահատվածի մեջ,

ՉԱՊ - չվաստակած ապահովագրավճարների պահուստի չափը՝ գնահատման օրվա դրությամբ,

ՉԱՎ - ապահովագրավճարների պարբերական վճարումների չվճարված չափը՝ գնահատման օրվա դրությամբ այն մասով, որը ներառված չէ ՉԱՊ-ում,

$\text{ՍՕԾ}_{\text{ՉԱՊ}}$ - ՉԱՊ ապահովագրավճարների հետ կապված միջնորդավճարի օրական ծախսագրումը,

$\text{ՍՕԾ}_{\text{ՉԱՎ}}$ - ՉԱՎ-ի հետ կապված միջնորդավճարի օրական ծախսագրումը:

Հաշվարկած պահուստը պետք է ճշգրտվի՝ գնահատման և հաշվարկման օրերի միջև տեղի ունենալիք բոլոր հայտնի իրադարձություններով:

Հաշվարկի հիմքում ընկած ենթադրությունները պետք է անփոփոխ մնան բոլոր տարիների համար՝ բացառությամբ այն դեպքերի, երբ բացահայտվել են հանգամանքների այնպիսի փոփոխություններ, որոնք կարող են սկզբնական ենթադրությունների փոփոխության պատճառ լինել: Այսպես՝

- ապահովագրավճարների հետ կապված հայտնի միտումներ,
- չմարված ռիսկ ներկայացնող հայցերի մակարդակի վրա ազդող հայտնի գործոններ,
- ծախսերի ծավալի հետ կապված նախատեսված կամ պլանավորված փոփոխություններ:

Նշված մեթոդով ՉՌՊ հաշվարկելու համար պետք է ունենալ հաջորդ տարվա ակնկալվող հատուցումների և ծախսերի մեծությունները: Քանի որ մենք հաշվարկը կատարելու ենք 2009-2011 թվականների համար, ապա կօգտագործենք հատուցումների փաստացի թվերը:

Բացի այդ, անհրաժեշտ է հաշվետու օրվա դրությամբ ունենալ ՉԱՊ և պայմանագրի իրացման հետ կապված ծախսերի մեծությունները: Վերջինիս համար վերցնում ենք կարգավորման ծախսերը, իսկ որոշ դեպքերում նաև այլ ծախսեր (պահպանման, հայցերի կառավարման, ներդրումային): ՉԱՊ

⁴ 31.12.2012 թ. դրությամբ ԱՊՊԱ շուկայի վնասաբերության մեծությունն է՝ ըստ Հայաստանի ավտոապահովագրողների բյուրոյի կայքէջի՝ <http://paap.am/datas/zlawdocs/2fa775db07ba2fd6c3a33bf684f030b8.pdf>

հաշվարկման հաստատված մեթոդաբանության կիրառման արդյունքում ՉԱՎ և ՄՕԾ₂ԱՎ մեծությունները գրոյական են: Իսկ որպես ՄՕԾ₂ԱՊ կվերցնենք միջնորդավճարները (ընկերությունները կարող են հաշվարկել և միջնորդավճարներին ավելացնել նաև ապահովագրության յուրաքանչյուր դասի գծով աշխատակիցների ծանրաբեռնվածությունը):

Կատարված հաշվարկի արդյունքները բերված են աղյուսակ 2-ում: Արդյունքում՝ 2011 թ. համար ՉՌՊ մեծությունը չափազանց մեծ է, որն, ամեն դեպքում, նպատակահարմար չէ կիրառել ՀՀ ապահովագրական շուկայում:

Այսպիսով՝ վերը նշված երկու մեթոդներից ՀՀ ապահովագրական շուկայում ավելի կիրառելի է առաջին մեթոդաբանությունը: Կարևոր է նաև այն եզրահանգումը, որ ՉՌՊ պետք է ձևավորել ավելի վնասաբեր դասերի համար: Հաշվի առնելով վերը նշվածը և նկատի ունենալով ՀՀ ապահովագրական շուկայի զարգացումները, հավանական վնասների աճը՝ այս պահուստը նպատակ ունի կանխելու ապահովագրական ընկերությունների վճարունակության խնդրի առաջացումը:

Աղյուսակ 2

ՀՀ ապահովագրական ընկերությունների չավարտված ռիսկերի պահուստի հաշվարկն ըստ Կիարոսի ակտուարների ասոցիացիայի կողմից կիրառվող մեթոդաբանության

հազար դրամ

	2011	2010	2009
Հատուցումներ	8.140.853	1.745.567	1.900.596
Ծախսեր	135.247	91.953	53.351
ՉԱՊ	5.004.574	1.997.212	2.050.887
ՀԾ ₂ ԱՊ	2.127.123	444.876	476.594
ՀԾ ₂ ԱՎ	0	0	0
ՉՌՊ	5.398.649	285.184	379.654

Հոդվածում դիտարկեցինք ՉՌՊ հաշվարկման երկու մեթոդաբանություն՝ դրանք օգտագործելով ՀՀ ապահովագրական ընկերությունների նույն ցուցանիշը հաշվարկելու նպատակով: Պարզվեց, որ գործնականում ավելի հարմար է կիրառել ՌԴ ակտուարների կողմից առաջարկվող մեթոդաբանությունը, որի համաձայն ՉՌՊ և վնասաբերության ցուցանիշի հարաբերակցությունը (կոռելյացիա) դրական է, մասնավորապես, վնասաբերության մեծ ցուցանիշների դեպքում դրա ձևավորման անհրաժեշտություն է առաջանում:

Առայժմ հնարավորություն չունենք հաշվարկները կատարել ըստ առանձին դասերի, ինչն առավել ճշգրիտ արդյունքների կհանգեցնեն: Հետագայում ՉՌՊ հաշվարկելիս հնարավոր է այլ մոտեցման կիրառում. մասնավորապես՝ հաշվարկներ կատարել որպես ապահովագրավճարների գծով պարտավորություն: Կատարված վերլուծությունն առաջինն է այս բնագավառում, և կարող է լրացումների կարիք առաջանալ: Ինչևէ, անգամ այս մեթոդաբանությունների կիրառման դեպքում հաշվարկները ցույց տվեցին ՉՌՊ ձևավորման անհրաժեշտությունը ՀՀ ապահովագրական ընկերությունների համար: Այս պնդումը հատկապես տեղին կլինի ապահովագրական շուկայում առաջարկվող մի շարք նորամուծությունների գործադրումից հետո:

